

Handläggare:
Anna Linusson

Landstingsstyrelsen

Förslag till kvantitativa mål för Stockholms läns landstings miljöprogram perioden 2012-2016

Ärendet

Landstingsstyrelsens förvaltning har i enlighet med landstingsstyrelsens beslut från den 20 oktober 2009 § 278 (LS 0905-0398) påbörjat arbetet för utarbetande av miljöprogram för landstinget 2012-2016. Landstingsstyrelsen fattade vid sitt möte 2010-02-23 § 39 (LS 0912-1080) beslut om att målområdena för det kommande miljöprogrammet ska vara *klimat effektivt*, *resurseffektivt* och *hälsofrämjande*.

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

*att godkänna rapporten avseende arbetet med de kvantitativa målen inom de tidigare beslutade målområdena *klimat effektivt*, *resurseffektivt* och *hälsofrämjande* som del av det fortsatta arbetet med att ta fram landstingets sjätte miljöprogram*

att senare i den fortsatta processen med att arbeta fram ett underlag för remiss inför fastställande av miljöprogram till år 2011 göra eventuella justeringar och kompletteringar av de kvantitativa målen

*att landstingets övergripande klimatstrategi utgörs av målområdet *klimat effektivt* och inkluderar ett övergripande mål för reducerade koldioxidutsläpp.*

Förvaltningens synpunkter

Inledning

Förslag på kvantitativa mål inom varje målområde har arbetats fram i enlighet med projektplanen i ett antal arbetsgrupper, baserat på landstingets mest betydande miljöpåverkan. De mål som är skrivna med kursiverad text är redan beslutade inom andra delar av landstingets verksamheter och förslaget är att lyfta in eller hänvisa till dessa mål. Flera av dessa mål är formulerade för

Bilagor

1. Kvantitativa mål Steg 6
2. Miljökonsekvensbedömning av kvantitativa mål Steg 6.
3. Specifikation kvantitativa mål Steg 6

hela regionens olika aktörer och gäller således inte enbart landstingets ansvar. Målen är inkluderade i miljö- programmet för att de bidrar till en minskad miljöpåverkan från landstinget aktiviteter.

I det fortsatta arbetet ska de kvantitativa målen bedömas mot samlad nyttoeffekt och kostnader för genomförande. Arbetet ska också inkludera överväganden kring den incitamentsstruktur som kan behöva etableras exempelvis i de långsiktiga avtalen med vårdgivare. Kommande steg i arbetet med miljöprogrammet inkluderar således uppgiften att formulera vilken organisation och styrning som kan bidra till att uppfylls. Underlaget till ett remissförslag på ett fullständigt miljöprogram kommer att underställas landstingsstyrelsen innan det remitteras till landstingets förvaltningar och bolag i oktober 2010. Förslag till miljöprogram kommer efter remissammanställningen, som inkluderar eventuella nya överväganden, att överlämnas till landstingsstyrelsen år 2011.

Inom ramen för den fortsatta processen med att arbeta fram ett fullständigt förslag till miljöprogram kan justering av de nu redovisade målen komma att föreslås.

Övergripande struktur för miljöprogrammet

Förvaltningens ambition är att förslaget till landstingets sjätte miljöprogram som kommer att föreligga i oktober och sändas på remiss till landstingets bolag och förvaltningar ska ha följande struktur:

Vision och miljöpolicy

En övergripande vision och en övergripande miljöpolicy för landstingets miljöarbete bör finnas med i det totala miljöprogrammet för att ge övergripande riktning och stöd för arbetet som helhet och i analogi med tidigare miljöprogram.

Vad vi ska uppnå - visioner och mål inom målområdena

För respektive målområde klimateffektivt, resurseffektivt och hälsosfrämjande ska det finnas en vision och tydliga och mätbara mål som visar vad vi ska uppnå för under målperioden för att närma oss visionen. Det är dessa mätbara mål som nu föreslås för landstingsstyrelsen. De är en del av en större helhet.

Hur vi ska uppnå målen – styrning och organisation

I miljöprogrammet ska även beskrivas hur verksamheten ska arbeta för att nå målen och för att uppfylla landstingets miljöpolicy. Även för styrmedlen upphandling, ledningssystem, kommunikation, miljökonsekvensbedömningar och ekonomiska incitament kommer visioner och mål att formuleras.

Erfarenheten har visat att det är värdefullt att visions- och målsätta även några utvalda styrmedel .

Förutom styrmedlen kommer det att finnas beskrivet vilka verksamheter som omfattas av miljöprogrammet samt hur uppföljningen är tänkt att genomföras. Underlag till hur de delarna mer i detalj ska se ut i programmet kommer att arbetas fram i tjänstemannaprojektet efter att beslut tagits om de kvantitativa målen.

Nationella miljö kvalitetsmål

I miljöprogrammet kommer att finnas en hänvisning till hur de olika målen i miljöprogrammet bidrar till att uppnå de nationella miljö kvalitetsmålen.

Landstingets miljöhistoria

Programmet kommer även att innehålla en kortfattad beskrivning av landstingets miljöarbete sedan början av 1990-talet. Syftet är att sätta det aktuella programmet i sitt större sammanhang.

Kvantitativa mål för beslut

Inledande information

I arbetet med att ta fram landstingets kommande miljöprogram har vi utgått från på den miljöpåverkan som uppkommer av den landstingsfinansierade verksamhet som bedrivs i länet. Programmet ska innehålla högt ställda mål med utgångspunkt från de mest betydande miljöaspekterna och tydligt visa hur vårt landsting bidrar till att uppnå främst nationella och regionala miljö kvalitetsmål. I särskild bilaga redovisas det pågående arbetet och även de olika alternativ till målformulering som diskuteras. Där framgår också de skiljaktigheter som förelegat.

I februari 2010 beslutades om att landstingets miljöarbete ska vara klimateffektivt, resurseffektivt och hälsofrämjande. Under våren har tjänstemannaprojektet utarbetat förslag på kvantitativa och mätbara mål som formulerats inom respektive målområde. I förslaget finns mål som är skrivna med kursiv stil. Det är mål som har betydelse för och bidrar till miljöarbetet men är redan beslutade eller arbetas just nu fram i andra delar av landstingets organisation. Flera av målen kräver landstingets engagemang, men kan inte nås på annat sätt än genom andra aktörers aktiva medverkan. De är inkluderade för att skapa en helhet och visa på landstingets totala åtaganden inom miljöarbetet. Förslaget innehåller bevarandemål där vi bibehåller samma nivå som tidigare, men där det är viktigt att mål finns med för att utvecklingen inte ska gå bakåt. Förslaget innehåller utvecklingsmål – mål där vi fortsätter med ett mål men höjer miljöprestandan samt utredningsmål som innebär att

vi utvidgar miljöprogrammet med ett nytt område, oftast krävs först en utredning innan tillvägagångssättet eller parametrarna kan sättas.

Verksamhetsrelaterade mål

Målen som föreslås är formulerade med ambitionen att vara tydliga och enkla och därmed lätta att kommunicera. Liksom tidigare miljöprogram kommer det att utarbetas ett specifikationsdokument där det anges mer detaljerat hur man ska mäta om man nått "minskning med x%". I de flesta fall kommer den typen av procentuella minskningar att ha en beräkningsformel som tar hänsyn till förändringar i verksamhetens storlek eller att det mäts i form av ett nyckeltal. (Så är t ex fallet idag när det gäller lustgasutsläppen som korrigeras för antalet förlossningar i landstingets övergripande beräkningar av om man når målet). Likaså där det t ex anges att det ska vara matavfallsproduktion "av betydelse" så kommer en viktgräns för vad som kommer anses vara "av betydelse" att finnas i specifikationsdokumentet. Om all denna information fanns med i själva målformuleringen skulle målen bli tekniska och klumpiga att hantera, varför vi har valt att arbeta med ett specifikationsdokument, Bilaga 3 "Specifikation kvantitativa mål Steg 6".

Klimatstrategi

Målområdet klimateffektivt är även landstingets klimatstrategi. Det finns ett övergripande mål som kopplar till de nationella och internationella klimatmålen genom att använda basåret 1990. Sverige har som klimatmål att vi ska minska våra koldioxidutsläpp med 40% jämfört med 1990 års nivåer. EU har idag ett mål på 20% med ambition att höja det till 30% om en internationellt bindande klimatavtal kommer till stånd. Genom förslaget visas att Stockholms läns landsting har höga ambitioner och kommer att bidra till mer än vår andel av det nationella målet, trots att verksamheten ökar i omfattning. Detta mål mäts i absoluta termer. Genom statistik från SL:verksamhet från 1990 och prognoser inför 2016 är det beräknat att en minskning med ungefär 60% bör vara möjlig för landstinget fram till 2016 jämfört med 1990 års nivåer. Och till 2020 är en minskning på 75% en siffra som med en hög måluppfyllnad skulle kunna vara möjlig. Dock föreligger en viss osäkerhet eftersom siffror från Locum saknas och inte är inräknade. Det finns också ett alternativt förslag med 2011 som basår, där det övergripande målet är summan av de samlade delmålen.

De föreslagna målen skapar ett miljöprogram som:

- täcker in de betydande miljöaspekterna av den verksamhet som landstinget har ansvar för
- tydliggör att det finns en koppling mellan god miljö och hälsa

- är förankrat i landstingets organisation via det projektarbete som bedrivits (se nedan)
- innehåller ett övergripande koldioxidmål som är lätt att kommunicera och visar på hur höga ambitionerna för miljöarbetet är jämfört med nationella mål om man relaterar det till 1990
- innehåller ett flertal konkreta mål har tillkommit inom området "Resurseffektivt", det är vanligt i miljöprogram att man skriver att man vill arbeta med kretslopptänkande utan konkreta mål men här ges förslag på kvantitativa mål
- lyfter in avfallsfrågan och det görs en koppling mellan vårt matavfall och produktion av biogas till vår kollektivtrafik
- lyfter fram småskalig förnybar byggnadsnära framställning av förnyelsebar energi
- utvidgar lustgasarbetet till att även inkludera utsläppen av övriga medicinska gaser med klimatpåverkan inkluderas
- lyfter fram att Grön IT är ett område där stora miljövinster finns att göra när det gäller energi, kemikalier och avfall och där vi har möjlighet att göra spjutspetsarbete.
- tydliggör att arbete som sker av andra anledningar än miljöorsaker såsom t ex arbete för att minska vårdrelaterade infektioner också är bra ur miljösynpunkt.
- har fortsatt höga ambitioner inom spjutspetsområden från Miljö Steg 5
- kompletterar kraven på förnybara bränslen med krav på energieffektivitet
- kompletterar kraven på hög andel ekologiska livsmedel med krav på klimateffektiva livsmedel
- är utformat för att vara kortfattat och enkelt att kommunicera.
- är genomtänkt när det gäller hur målen ska mätas
- innehåller mål som kräver utveckling

Målen med förklaringar och specifikation

I det nya programmet föreslår styrgruppen att målen ska formuleras enligt följande:

Miljömålsområde

Vision: Klimateffektivt landsting

Stockholms läns landsting använder enbart förnyelsebara energikällor och bränslen och de används på det mest effektiva sättet. Vår användning av medicinska gaser påverkar inte klimatet. Planering och utförande av såväl vår kärnverksamhet som bebyggelse och infrastruktur minimerar vår klimatpåverkan.

Klimat effektivt landsting

Under 2012 - 2016 arbetar landstinget med en klimatstrategi som är inriktad på följande områden:

- Övergång till förnyelsebar energi.
 - Effektivare energianvändning.
 - Energieffektiva transporter.
 - Minskade utsläpp av klimatpåverkande medicinska gaser.
 - Ökad andel livsmedel med låg klimatpåverkan.
 - Regional planering ger lägre klimatpåverkan per invånare
-

Övergripande mål – två alternativ

- 2020 ska landstingets totala utsläpp av växthusgaser* vara minst 75 % lägre jämfört med basåret 1990. Delmål på 60% lägre till 2016.
*(räknat i koldioxidekvivalenter)
- eller
- 2016 ska landstingets totala utsläpp av växthusgaser* vara minst 30% mindre jämfört med basåret 2011.
*(räknat i koldioxidekvivalenter)

Delmål

1. Övergång till förnyelsebar energi

- År 2016 ska andelen förnyelsebart bränsle till transporter i landstingsfinansierad verksamhet vara minst 75 %.
- År 2016 ska andelen förnyelsebar energi för uppvärmning, kylning och el till lokaler där landstingsfinansierad verksamhet bedrivs vara minst 95 %.
- År 2016 ska 6 GWh/år av landstingets energianvändning komma från småskalig förnybar byggnadsnära framställning.

2. Effektivare energianvändning

- År 2016 ska energianvändningen för värme, el och transporter i landstingsfinansierad verksamhet ha minskat med 10% jämfört med år 2011.

3. Energieffektiva transporter

- *2016 ska resandet med SL (allmän kollektivtrafik) ha ökat med X % med minst behållen marknadsandel.¹*
- År 2016 ska samtliga bilar som landstinget äger eller hyr vara miljöbilar och landstingets alla tjänsteresor ska vara klimatneutrala.
-

4. Minskade utsläpp av klimatpåverkande medicinska gaser

- År 2016 finns effektiv utrustning vid alla landstingsfinansierade förlossningsavdelningar för minimering av utsläppen av lustgas. Utsläppen från all lustgasanvändning ska ha minskat med 75% jämfört med 2002.
- År 2016 har all landstingsfinansierad verksamhet vidtagit relevanta åtgärder för att minimera utsläppen av övriga klimatpåverkande medicinska gaser. Utsläppen ska ha minskat med 50% jämfört med 2011.

5. Ökad andel livsmedel med låg klimatpåverkan

- År 2016 har klimatpåverkan från livsmedel minskat med 20% jämfört med 2011.

6. Regional planering ger lägre klimatpåverkan per invånare

- *2016 ska mängden CO₂-ekvivalenter per invånare och år ha minskat till 3,7 ton genom energieffektivisering, omställning av energisystemet och planering av trafik, infrastruktur och bebyggelse i ett klimatperspektiv. Genom regional utvecklingsplanering och samråd med kommunerna nås målet.²*

¹ Målet kommer från SL:s strategiska plattform. SL kompletterar med aktuell siffra till hösten 2010 från arbetet med resandeutvecklingen.

² Målet följs upp inom ramen för Regionplanekontorets RUFSS.

Miljömålsområde

Vision: Resurseffektivt landsting

Stockholms läns landstings resursanvändning skapar inga miljö- eller hälsoproblem. Det förebyggande hälsoarbetet leder till en effektiv vård som är säker för människa och miljö. Återanvändning och återvinning maximeras. Genom ansvarstagande planering bevaras Stockholms natur- och vattenresurser.

Resurseffektivt landsting

Under 2012 - 2016 ska landstinget vara resurseffektivt genom att fokusera på följande områden:

- Kretsloppstänkande vid användning av varor och tjänster.
- Effektiva vårdkedjor.
- Kretsloppsanpassat och resurssnålt byggande.
- Minskade mängder avfall och förbättrad avfallshantering.
- Resurseffektiv och tillgänglig bebyggelsestruktur.

Delmål

7. Kretsloppstänkande vid användning av varor och tjänster

- Landstinget ska ställa specifika och relevanta miljökrav vid alla upphandlingar av varor och tjänster. Under programperioden ska kraven i de mest miljöprioriterade upphandlingarna följas upp minst en gång per avtalsperiod.
- 2016 ska landstingets nyinköp av några utvalda produktgrupper ha minskat med 20% jämfört med 2011. Under programperioden genomförs projekt inom SLL med syfte att öka återanvändningen av vissa utvalda produkter.
- 2016 ska användningen av utvalda engångsmaterial ha minskat med 10 %

i all landstingsfinansierad verksamhet jämfört med 2011. Initialt under programperioden genomförs ett projekt inom SLL för att identifiera dessa engångsmaterial.

- Under perioden 2012-2016 ska landstinget genomföra ett projekt inom Grön IT och energianvändningen för IT ska ha minskat med 50% till 2016. Mängden avfall och kemikalier ska ha minskat med 20 % fram till 2016.

8. Effektiva vårdkedjor/patientsäkerhet

- *Landstinget ska bedriva en säker och resurseffektiv vård genom att kontinuerligt arbeta för att minska antalet vårdrelaterade infektioner. Resultatet ska mätas och följas upp årligen. Mätbara mål för minskningen sätts inom ramen för landstingets patientsäkerhetsarbete.³*

9. Kretsloppsanpassat och resurssnålt byggande

- Nyproduktion av landstingets byggnader ska ligga 30% lägre än Boverkets byggregler avseende energihushållning och andelen sorterat avfall från landstingets byggtreprenader ska uppgå till minst 90%.

10. Minskade mängder avfall och förbättrad avfallshantering

- År 2016 ska materialåtervinningsgraden i landstingsfinansierad verksamhet vara minst 25%.
- År 2016 ska landstingsfinansierad verksamhet med matavfallsproduktion av betydelse samla in sitt matavfall och lämna det till produktion av biogas.

11. Resurseffektiv och tillgänglig bebyggelsestruktur

- *Landstinget ska värna och vidareutveckla natur, kultur- och rekreativmiljöer samt vattenområden samt säkra vattenförsörjningen. 2016 ska andelen skyddad mark i länet ligga vara X %.⁴*

³ Mål sätts och följs upp inom landstingets verksamhet av Medicinska staben, Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning.

⁴ Ett mål som beslutats och följs upp inom ramen för RUFSS.

Miljömålsområde

Vision: Hälsöfrämjande landsting

Stockholms läns landstings miljöarbete är hälsöfrämjande. Användningen av produkter, kemikalier och läkemedel skapar inte några miljö- eller hälsoproblem. Landstingets transporter ger inte upphov till några luftföroreningar eller buller. Vårt förebyggande arbete leder till friska invånare i en miljö med tillgång till frisk luft och rent vatten.

Hälsöfrämjande landsting

Under 2012 - 2016 ska landstingets miljöarbete vara hälsöfrämjande genom att fokusera på följande områden:

- Minskade miljö- och hälsorisker med kemiska produkter och varor.
- Minskade miljörisker med läkemedel.
- Minskade utsläpp av luftföroreningar.
- Minskat buller.
- Ökad mängd ekologiska livsmedel.
- Ett hälsöfrämjande landsting.

Delmål

12. Minskade miljö- och hälsorisker med kemiska produkter och varor

- År 2016 ska alla kemikalier och kemiska produkter som är avvecklingsämnen enligt landstingets kemikaliestrategi bort från alla landstingsfinansierad verksamhet. Totalt ska alla utfasningsämnen ha minskat med 80% jämfört med 2007.
- År 2016 ska inga varor köpas in eller upphandlas i landstingsfinansierad verksamhet som innehåller avvecklingsämnen enligt landstingets kemikaliestrategi.

Siffror på %-andel skyddad mark kommer från regionplanekontoret under hösten 2010.

- Vid landstingets ny- eller ombyggnad får endast material, som uppfyller Byggvarubedömningens kriterier för rekommenderat eller accepterat, användas.

13. Minskade miljörisker med läkemedel

- Landstinget ska verka för att utsläppen från produktion av läkemedel minskar. Under programperioden ska miljökrav ställas och landstingets uppförandekod tillämpas vid upphandling av läkemedel.
- År 2016 är halterna i miljön av de mest miljöbelastande läkemedelssubstanserna lägre än 2011.
- Under programperioden ska landstinget arbeta för en säkrare och mer kostnadseffektiv läkemedelshantering som bidrar till ökad säkerhet för personal och patienter samt minskar mängden läkemedelsavfall.
- *2016 ska antalet antibiotikarecept per 1000 invånare och år inte överstiga 250 i Stockholms län.⁵*

14. Minskade utsläpp av luftföroreningar

- År 2016 är utsläppen av partiklar och andra luftföroreningar till miljön från Stockholms lokaltrafik minskade med 10% jämfört med år 2011.

15. Minskat buller

- 2016 ska bullerstörningarna från Stockholms lokaltrafik ha minskat med 10% jämfört med år 2011.

16. Ökad mängd ekologiska livsmedel

- 2016 är 40 % av måltiderna i all landstingsfinansierad verksamhet baserade på ekologiskt framställda produkter.

17. Ett hälsofrämjande landsting

⁵ Målet överensstämmer med nationella Stramas och Svensk förening för allmänmedicins mål för en rationell antibiotikaanvändning.

- *2016 är betydligt färre invånare utsatta för störningar som kan påverka hälsan negativt. Andelen av befolkningen med tillgång till tätortsnära natur och grönområden har ökat. Landstinget har en folkhälsopolicy med syfte att arbeta för en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård samt samverkar kring hälsa med andra aktörer i länet.⁶*

Så här har förslaget arbetats fram

Projektet med att ta fram landstingets sjätte miljöprogram påbörjades i augusti 2009. Projektets styrgrupp består av VD:n vid Danderyds sjukhus, tekniske direktören vid Locum AB, chefen för verksamhets utveckling vid AB Storstockholms Lokaltrafik, hälso- och sjukvårdsdirektören vid HSN-förvaltningen, generaldirektören vid Kemikalieinspektionen och landstingets miljöchef.

Under hösten 2009 har arbetsgrupper tagit fram underlag för att bedöma vad som är landstingets mest betydande miljöpåverkan. Till arbetsgrupperna har inbjudits deltagare från landstingets olika verksamheter och privata vårdaktörer. Grupperna har haft inriktningarna; transport, fastighet, lab/tandvård, sjukvård, administration, strategi och miljöexperter. Arbetet har utgått från verksamheternas miljöpåverkan som identifieras inom ramen för respektive miljöledningssystem. Förutom arbetsgrupperna har information och synpunkter samlats in från landstingets anställda och invånare via en tipslåda på intranätet respektive den externa webben. Omvärldsbevakning har bedrivits inom projektet för att ta reda på vilka miljöområden som prioriteras nationellt, internationellt och inom andra landsting och regioner för tillfället och inom fem till tio år.

Under våren har expertgrupper inom områdena läkemedel, avfall och upphandling tillsatts i projektet för att säkerställa att målformuleringarna inom dessa områden är avstämda och förankrade med relevanta verksamheter och experter i landstinget.

I mars 2010 genomfördes en intressentdialog med några av landstingets uppdragstagare inom vårdsektorn; Aleris, Carema Sjukvård, Ersta Diakoni, Proxima, Legevisitten), Samariten Ambulans, Unilabs Laboratoriemedicin, Sodexo, Unilabs Radiologi, Prima Barn- och Ungdomspsykiatri, ReAgera-Klinikerna och Capio St Görans Sjukhus. De bjöds in för att ha synpunkter på vilka miljöfrågor landstinget bör prioritera att arbeta med i det kommande miljöprogrammet och hur miljökraven i miljöprogrammet mest framgångsrikt även inkluderar de privata vårdgivarna.

⁶ Målet följs upp i inom ramen RUFSS och Folkhälsopolicyn.

Ovan nämnda arbete i projektet och i styrgruppen har därefter getts en sammanvägd diskussion inom förvaltningen där hänsyn också tagits till andra pågående initiativ inom landstinget. Vid styrgruppsmötet för beslut av kvantitativa mål var deltagande antalet styrgruppsmedlemmar endast hälften – tre av sex deltagare närvarade. Vissa mål diskuterades utan att en fullständig enighet nåddes. Dessa mål har en kommentar i underliggande ruta i bilagan Bilaga 1 "Kvantitativa mål Steg 6". Två av de styrgruppsmedlemmar som inte kunde närvara har lämnat kommentarer och bifall till de föreslagna målen på annat sätt.

Miljökonsekvenser av beslutet

Landstingets tidigare miljöprogram har varit avgörande för det framgångsrika miljöarbetet i verksamheterna. Programmet är styrande för all landstingsfinansierad verksamhet. Ett framsynt och målinriktat miljöprogram är en viktig förutsättning för att verksamheterna skall utvecklas i riktning mot långsiktig hållbarhet. En bedömning av miljökonsekvens av beslutet bifogas, Bilaga 2 "Miljökonsekvensbedömning av kvantitativa mål Steg 6".

Mona Boström
Landstingsdirektör

Toivo Heinsoo
Direktör Utveckling och styrning